

Om de eenheid van geloven

Na aanvaarding van het Convenant door het Moderamen van de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk (= GS NHK) is voor veel gemeenten een andere situatie ontstaan, gezien de vele reacties die het moderamen van de Classis Alblisserdam hebben bereikt. We willen zien hoe we elkaar een helpende hand kunnen bieden inzake de registratie van bezwaarden gemeenteleden.

Verschillende lijnen

Binnen de Convenantgemeenten tekenen zich in veel gevallen ruwweg de volgende lijnen af¹.

1. Gemeenteleden die met alle vragen en moeiten lid van de gemeente blijven en wellicht blij zijn met de kerkelijke status van het Convenant, maar voor wie het wel of niet aanvaarden geen invloed gehad heeft bij overwegingen m.b.t. hun lidmaatschap.
2. Gemeenteleden voor wie de aanvaarding van het Convenant door de kerkenraad / moderamen GS NHK net dat duwtje in de rug was dat ze nodig hadden om, bij alle bezwaren, hun lidmaatschap niet op te zeggen.
3. Gemeenteleden die ondanks aanvaarding van het Convenant toch in hun geweten geen lid kunnen zijn van de PKN, maar wel te kennen hebben gegeven met de gemeente verbonden te willen blijven.
4. Gemeenteleden voor wie de aanvaarding van het Convenant door hun gemeente / het moderamen GS NHK aan hun al eerder gemaakte keuze niets verandert: zij willen geen lid zijn van een gemeente in de PKN omdat alles in die gemeente plaats vindt onder het dak van de PKN.

Voor gemeenteleden uit groep 1 en 2 *hoeft* niets ondernomen te worden inzake bijzondere registratie.

Voor gemeenteleden uit groep 4 *kan* niets ondernomen worden inzake bijzondere registratie.

Blijven over gemeenteleden uit groep 3. Wat kan gedaan worden om hen voluit te laten behoren bij de gemeente, waarvan zij meestal jarenlang lid waren, waarmee zij trouw hebben meegeleefd en waaraan zij in hun beste krachten hebben gegeven?

Wat biedt de kerkorde?

Op dit punt nemen we de kerkorde (PKO = Protestantse Kerkorde) erbij, maar de mogelijkheden daarvan blijken beperkt te zijn. De twee mogelijkheden die zich op het eerste gezicht aandienen zijn:

1. het gastlidmaatschap
2. degenen die blijf geven van verbondenheid met de gemeente.

Het *gastlid* heeft alle rechten en plichten van het gewone lid, zelfs actief en passief kiesrecht. Alleen kan een gastlid, dat tot ambtsdrager is gekozen, niet worden afgevaardigd naar meerdere vergaderingen van de kerk.

Over de status van *degenen die blijf geven van verbondenheid met de gemeente* is aanmerkelijk minder geschreven.

¹ Vanwege het doel van deze bijdrage, blijven de motieven die tot verschillende keuzes leiden, hier ongenoemd. De tekening is niet meer dan een ruwe schets van de situatie die zich nu al aftekent en zich na 1 mei naar alle waarschijnlijk zal voordoen.

Gastlidmaatschap

Het gastlidmaatschap valt af omdat een aantal voorwaarden daarvan niet van toepassing is op gemeenteleden die we op het oog hebben, bij voorbeeld:

- als gastlid kunnen worden ingeschreven leden van Nederlandse kerken waarmee de PKN bijzondere betrekkingen onderhoudt, nl. die bij de Raad van Kerken zijn aangesloten. Verder: de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten, de (Vrijgemaakt) Gereformeerde Kerken, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten en de Unie van Baptistengemeenten.
- de eigen gemeente / kerk moet expliciet toestemming geven tot het gastlidmaatschap van een andere gemeente / kerk.
- gastleden blijven lid van hun eigen gemeente / kerk en bij alle belangrijke beslissingen die een gastlid betreffen, neemt de kerkenraad contact op met de kerkenraad van de eigen gemeente / kerk van het gastlid.

Uit de hiervoor genoemde voorwaarden blijkt dat het gastlidmaatschap niet van toepassing is op de leden die wij op het oog hebben:

- zij behoren niet tot één van de kerken waarmee de PKN bijzondere betrekkingen onderhoudt.
- er is geen eigen kerk / gemeente die expliciet toestemming kan verlenen tot het gastlidmaatschap van een andere gemeente / kerk.
- er is geen eigen gemeente / kerk buiten de PKN waarvan gastleden lid blijven

Belangrijkste argument is echter waarom iemand in geweten geen lid kan zijn van de PKN. In zijn beleving vraagt dat om erkenning van wat tegen de Heilige Schrift ingaat². De weg van het gastlidmaatschap lijkt mij onbegaanbaar.

Degenen die blijf geven van verbondenheid met de gemeente

Over deze categorie zegt de PKO aanmerkelijk minder. Deze categorie wordt conform art. III-5 PKO gerekend tot de gemeenschap van de gemeente, evenals de niet gedoopte kinderen van gemeenteleden³. Dr. P. van den Heuvel⁴ tekent hierbij aan dat de grenzen van de gemeente niet scherp worden getrokken. En: 'De gemeente beperkt zich niet tot haar eigen leden, maar wil een gemeenschap zijn die openstaat voor anderen.'⁵ Als voorbeeld noemt hij: zij die participeren in projecten van de gemeente, of van wie kinderen deelnemen aan het jeugdwerk of catechese, of die deelnemen aan een oriëntatiecursus over 't christelijk geloof. Als deze mensen tot de gemeente gerekend worden, dienen zij dan niet te worden meegeteld die veel intensiever met haar verbonden zijn? Het betreft immers leden die zoveel verbondenheid tonen met de gemeente dat zij er niet mee willen breken, ondanks dat zij in hun geweten geen lid kunnen zijn van de PKN. Dat heeft velen van hen genoeg innerlijke strijd gekost, maar toch kunnen zij niet weg uit de gemeente waar zij gedoopt zijn, belijdenis deden, hun huwelijk

² In dit verband rijst de vraag of de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten, de (Vrijgemaakt) Gereformeerde Kerken – om slechts deze te noemen – na 1 mei bijzondere betrekkingen zullen onderhouden met de PKN, omdat dit ook van deze kerken erkenning van de PKN vraagt. Of is deze kerkorderegel zo overgenomen uit de HKO?

³ Verder wordt vermeld dat betrokkenen of hun wettige vertegenwoordigers binnen 4 weken van de inschrijving in het register in kennis moeten worden gesteld (ord. 2-8-3) en bij vertrek dan wel overschrijving naar een andere gemeente moeten hun gegevens uit het betreffende register toegezonden worden aan de gemeente van inschrijving.

⁴ P. van den Heuvel (red.), *De toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, Zoetermeer 2004, p. 92

⁵ Idem

werd bevestigd, hun kinderen ten doop hielden, hun kleinkinderen zagen gedoopt worden. Waarmee ze geslachtenlang verbonden waren. Ook al weet ik dat sommigen van hen dit anders beleven, nl. dat de landelijke kerk op een breuk aanstuurt, de pijn is er niet minder om.

Registratie

Het lijkt de aangewezen weg om deze bezwaarde leden in te schrijven in het register van degenen die blijf geven van verbondenheid met de gemeente. Echter: iedereen die in één van deze *plaatselijke* registers is ingeschreven, is ook geregistreerd bij de *landelijke* kerk. Dat is een onoverkomelijk probleem voor hen die niet willen behoren bij de PKN, maar wel bij de gemeente.

Tussentijdse conclusie

De conclusie is dat de PKO op dit moment naar de letter niet de ruimte biedt voor registratie van bezwaarden die met de gemeente verbonden willen blijven⁶.

Tweede register

In het kerkelijke spraakgebruik viel de laatste tijd de naam 'tweede register'. Die naam biedt m.i. een uitweg. Ik zou het gebruik van die naam willen aanbevelen om te voorkomen dat:

- verschillende benamingen de ronde doen
- mensen een stempel krijgen opgedrukt (de pijn is voor hen in veel gevallen al groot genoeg)

Waarom 'tweede register'?

In (wijk)gemeenten (niet landelijk!) bestaat *één* register, dat uit *twee* onderdelen bestaat, nl. het register van gemeenteleden (doopleden, belijdende leden en gastleden) én het register van de niet-gedoopte kinderen van gemeenteleden en degenen die blijf geven van verbondenheid met de gemeente⁷. Wie in één van beide onderdelen van dit register is ingeschreven, is ook geregistreerd bij de landelijke kerk.

Om landelijke registratie te voorkomen, moet plaatselijk een tweede register worden aangelegd en bijgehouden. Hierin worden ingeschreven die als dooplid of als belijdend lid alleen plaatselijk (wensen te) worden geregistreerd.

Nieuw?

Voor hervormden, vertrouwd met landelijke registratie via SMRA, lijkt dit een nieuwe benadering. Toch is het minder nieuw dan lijkt⁸. Want HKO en PKO leggen de verantwoordelijkheid voor de registratie bij de plaatselijke gemeente en: deze *dient* 't leven en werken van *gemeenten* en *kerk*. In die volgorde. Het is

⁶ Op dit punt moet de keuze gemaakt worden tussen het letterlijk nemen van de tekst van de PKO of handelen naar de geest ervan, conform wat vermeld is van degenen die blijf geven van verbondenheid met de gemeente. Die verbondenheid is bij de hier bedoelde leden nadrukkelijker aanwezig is dan in de door dr. Van den Heuvel genoemde voorbeelden. Op dit punt zullen we de PKO, c.q. de PKN ernstig moeten bevragen op haar moederlijke gestalte.

⁷ a.w. p. 95

⁸ In de (kleinere) kerken van de Afscheiding is nauwelijks of geen sprake van landelijke registratie, maar bijna uitsluitend van plaatselijke registratie.

in deze tijd belangrijk te denken vanuit de plaatselijke gemeente. Dat is bijbels en heeft ook kerkhistorisch gezien oude papieren. Het gaat er niet om een tweespalt aan te brengen tussen plaatselijke gemeenten en landelijke kerk, wel om de verhouding tussen beide zuiver te zien.

Pastoraal

De gemeenten moeten blijvend in staat worden gesteld voluit gestalte te geven aan de herderlijke zorg voor degenen die kerkelijk dakloos dreigen te worden en zich (in hun beleving) in de steek gelaten voelen:

- door de kerk, waarvan zij veelal jarenlang trouw lid zijn geweest;
- door de gemeente, die zij een weg zien gaan die zij niet kunnen gaan⁹.

Maar het mag toch niet gebeuren dat deze hartelijk met de gemeente verbonden leden om formele redenen worden uitgeschreven. Dat druist regelrecht in tegen het herdershart van elke ambtsdrager.

Gevolgen

Daarbij kunnen zich andere zaken voordoen die niet minder ingrijpend zijn.

- S Wat zijn de financiële gevolgen als een gemeente een substantieel deel van haar trouw meelevende leden verliest, dat zij echter kan vasthouden als zij de letter van de kerkorde op dit punt laat voor wat die is?
- S Wat zijn de geestelijke gevolgen bij verlies van een substantieel deel van de trouw meelevende leden? Te denken valt aan verschuivingen die op termijn kunnen optreden rond verkiezingen als gevolg van plotseling veranderende verhoudingen.

Invulling

Dat brengt mij (na de kwestie van de registratie) bij het tweede: de aard van het lidmaatschap van bezwaarden die in het 'tweede register' zijn ingeschreven.

Door leidinggevende organen in de kerk wordt gezegd om zo pastoraal mogelijk om te gaan met bezwaarden, waarbij genoemd worden zaken als pastorale zorg in de breedste zin van het woord, deelname aan de sacramenten én aan alle andere aspecten van het gemeentelieven.

Op het gebied van prediking, sacramentsbediening en pastoraat rijzen geen problemen, wel bij het recht om te kiezen. Formeel is dat misschien terecht. Maar het betreft wel mensen die aan hun betrokkenheid en verantwoordelijkheid gestalte geven door (ondanks alles) bij de gemeente te willen blijven. Zij kozen daarbij niet de makkelijkste weg.

Daarom willen we een vurig pleidooi houden om aan bezwaarde gemeenteleden de mogelijkheid te bieden hun verantwoordelijkheid wáár te maken door hen kiesrecht te verlenen. Tot hoever? Actief en passief kiesrecht? Kiezen en gekozen worden? In ieder geval het actief kiesrecht. Maar omdat nauwelijks is in te schatten hoe één en ander na 1 mei zal verlopen, meen ik dat we er goed aan doen om bezinning over het passief kiesrecht te verdagen, in ieder geval tot duidelijkheid is ontstaan over hoe de nieuwe situatie in gemeenten zal zijn.

⁹ Vanwege het doel van deze bijdrage wordt dit (opnieuw) gesteld zonder op dieperliggende motieven in te gaan.

Argumenten

Ik kom tot deze keuze op grond van:

1. de verantwoordelijkheid voor het gemeentelven die deze leden op zich hebben genomen in het uur van hun belijdenis;
2. zwaarwegende pastorale overwegingen;
3. psychologische overwegingen (mensen kunnen hun positie na verloop van tijd herzien zonder ingrijpende stappen te hoeven ondernemen);
4. theologische overwegingen (de kerk moet de gemeenten en niet, omgekeerd, de gemeenten de kerk dienen);
5. kerkordelijke overwegingen:
 - a. de kerkorde dient het gemeentelijk leven zó te regelen dat gemeenten er in ademen, dus niet formalistisch;
 - b. de PKO biedt op onderdelen ruimten, die (met elkaar gecombineerd) tot een goede uitkomst kunnen leiden (bijv. naar analogie van het gastlidmaatschap dat, hoewel een dubbele loyaliteit, tot vérstreckende verantwoordelijkheid kan leiden in de gastgemeente);
6. ecclesiologische overwegingen:
 - a. het evenwicht in de gemeente een zekere stabiliteit garanderen temidden van de onrust nu en de nabije toekomst;
 - b. boze tongen geen aanleiding geven om te beweren dat, ondanks mooie woorden van de synode, veel zal veranderen in de gemeente.

Zittende ambtsdragers

Blijft nog de vraag hóe om te gaan met ambtsdragers die te kennen hebben gegeven in hun geweten niet mee te kunnen in de PKN, voor hun lidmaatschap van de kerk bedanken zónder met de gemeente te willen breken. Terwijl zij graag hun plaats in de kerkenraad zouden willen blijven innemen vanwege hun betrokkenheid op de ambtelijke dienst. Ik denk hierbij aan een enkeling of althans een kleine minderheid in een kerkenraad.

Aangenomen dat er in deze tijd al genoeg neerkomt op schouders van ambtsdragers en bij verlies van mankracht de continuïteit van de ambtelijke bediening in een gemeente gevaar kan lopen, lijkt 't mij het meest voor de hand liggen om deze broeders in ieder geval hun huidige termijn te laten uitdienen. Voor het overige behoort dit onderdeel tot de bezinning over het passief kiesrecht, waarvan ik hiervóór gezegd heb dat die beter tot later kan worden bewaard.

Schemergebied ... maar zoveel mogelijk regelen

Met de zaken zo te stellen, bevinden we ons in schemergebied. Er zijn hiervoor nog geen duidelijke kerkordelijke lijnen beschikbaar. De kerkorde wordt in deze door de praktijk van het kerkelijke leven ingehaald. Op dit punt zullen we de kerk op haar orde bevragen ¹⁰.

Om wildgroei te voorkomen stel ik een aantal praktische punten voor:

¹⁰ Tijdens mijn tienjarig lidmaatschap van de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk heb ik meermalen meegemaakt dat de kerkelijke praktijk was vooruitgelopen op de kerkorde en met het oog daarop regelgeving (soms ingrijpend) werd aangepast.

- bevraag iemand op zijn keus om wél van de plaatselijke gemeente, niet van de landelijke kerk lid te willen zijn (voor zover dat nog niet gedaan is) en noem de consequenties daarvan m.n. op het punt van verantwoordelijkheid voor het geheel (hier liggen spanningen, maar het helpt niet dit gesprek uit de weg te gaan);
- laat de eenmaal gemaakte keuze schriftelijk vastleggen (zie formulier) waarbij:
 - a. wordt genoemd de reden om geen lid van de PKN te willen zijn;
 - b. wordt beloofd zich niet zomaar aan de gemeente te onttrekken;
 - c. wordt beloofd zich, zo nodig, aan de kerkelijke tucht te zullen onderwerpen;
 - d. wordt beloofd mutaties in personalia te melden;
 - e. worden vermeld namen en geboortedata van meerderjarigen met hun handtekening én namen van eventuele minderjarige gezinsleden (m.v.v. belijdend lid / dooplid);
 - f. wordt vermeld plaats en dagtekening

Laat de verantwoordelijke kerkenraad zo snel mogelijk, maar uiterlijk binnen vier weken de betreffende leden ervan in kennis stellen dat registratie in het zogenaamde tweede register heeft plaats gevonden, waarbij aangetekend wordt dat men volop deelt in alle aspecten van het gemeentelven. Zodat naar twee kanten duidelijkheid bestaat.

De verantwoordelijkheid voor het omgaan met deze persoonsgegevens berust bij de kerkenraad op gelijke wijze als kerkordelijk is gesteld t.a.v. de overige geregistreerde leden.

Het betreffende lid moet zelf zorg dragen voor mutaties, vanwege het ontbreken van registratie via SMRA. Die zorgplicht mag verwacht worden van leden die op deze wijze betrokken willen blijven bij de gemeente.

Kerkenraad en betreffende leden hebben gezamenlijke zorgplicht voor de persoonsgegevens bij verhuizing. De kerkenraad zendt desgevraagd de gegevens van het betreffende lid naar de gemeente in de nieuwe woonplaats als bewijs van lidmaatschap of dooplidmaatschap.

Bij elke gelegenheid (doop / belijdenis) moet deze keuze schriftelijk worden gemaakt omdat een kerkenraad, evenals bij uitschrijven, niet gerechtigd is eigenmachtig wijzigingen aan te brengen in het ledenbestand.

Tot slot

Het komt erop neer dat wij niet formalistisch handelen, maar naar de intentie waarmee de Grote Herder der schapen, die uit de doden is wedergebracht, aan de zorg voor Zijn verdoolde schapen heeft gestalte gegeven. Hoe meer wij daarin één lijn trekken als gemeenten die zich stellen achter het Convenant, hoe meer kracht er van uit zal gaan.

Formulier voor verzoek tot inschrijving in het zogenaamde tweede register (om als (doop)lid verbonden te blijven met de Hervormde (wijk) gemeente van / te zonder inschrijving in het register van de Protestantse Kerk in Nederland vanwege overwegende bezwaren tegen Protestantse Kerk in Nederland

Ondergetekende(n) deelt (delen) mee dat hij / zij in geweten geen lid kan (kunnen) zijn van de Protestantse Kerk in Nederland (hierna PKN).

Wegens de verschuldigde gehoorzaamheid aan God de HEERE

1. begeert (begeren) hij / zij te blijven bij Gods Woord en bij de gereformeerde belijdenis, zoals verwoord in de drie formulieren van enigheid;
2. verwerpt (verwerpen) hij / zij alle leringen die tegen Gods Woord strijden;
3. kan / kunnen hij / zij de pluraliteit niet erkennen in de kerk van Christus;
4. wenst (en) hij / zij te blijven bij het eenmaal gegeven ja-woord in de Nederlandse Hervormde Kerk en daarom geen lid te worden van de PKN.

Ondergetekende(n) verzoekt (verzoeken) u om hem / haar / hen tot de gemeenschap van de gemeente te blijven rekenen en om hem / haar / hen als dooplid / lidmaat in te schrijven in het register van hen die verbonden wensen te blijven met de Hervormde (wijk) gemeente te

Hij / zij belooft (beloven):

1. niet zonder voorafgaand overleg met de kerkenraad over te gaan tot een ander kerkverband;
2. wijzigingen in persoonlijke en / of gezinsomstandigheden aan de scriba van de kerkenraad te melden;
3. het opzicht van de kerkenraad te aanvaarden.

Doopnaam Geboortedatum M/V

Dooplid / belijdend lid¹¹

Volledig adres

Datum Plaats Handtekening.....¹²

Doopnaam Geboortedatum M/V

Dooplid / belijdend lid

Volledig adres

Datum Plaats Handtekening.....

¹¹ Doorhalen wat niet van toepassing is

¹² Als u gezinshoofd bent, tekent u ook voor de minderjarige doopleden die deel uitmaken van uw gezin

Inwonende meerderjarige (doop)leden

Doopnaam Geboortedatum M/V

Dooplid / belijdend lid

Volledig adres

Datum Plaats Handtekening.....

Doopnaam Geboortedatum M/V

Dooplid / belijdend lid

Volledig adres

Datum Plaats Handtekening.....

Minderjarige doopleden

Doopnaam Geboortedatum M/V

Doopnaam Geboortedatum M/V

Doopnaam Geboortedatum M/V

Doopnaam Geboortedatum M/V

Doopnaam Geboortedatum M/V

Doopnaam Geboortedatum M/V